

Від редакційної колегії

Видавши «Художньо-документальну збірку з протоколами та сміхотерапією» «Гомо Советікус», 1995, Ю. О. Шилов зробив рішучий крок з науки, з якою у автора завжди були проблеми, в літературу. Шкода лише, що окремим нинішнім літераторам незнайомі такі елементарні людські чесноти, як, наприклад, порядність. Чомусь, чи саме тому, забажало лишитися анонімним видавництво, яке роздрукувало тираж книги. Втім, видавця можна зрозуміти. За образу людської гідності сьогодні, часом, доводиться платити твердим карбованцем. Але проникання у тасмниці художнього бачення Ю. О. Шилова — справа літературної критики.

У наукового журналу завдання інші і ми ніколи не звернули б уваги на «Гомо Советікус», коли б у додатках до художнього твору не вигулькнув протокол №7 засідання відділу первісної археології ІА НАН України від 18 квітня 1995 р. (с. 221—224) за підписом... Ю. О. Шилова. Письменник узурпував тут обов'язки і вченого секретаря, і завідуючого відділу, чисю прерогативою і є оформлення протоколів засідань. Ю. О. Шилов стверджує, що керівництво відділу відмовило йому у видачі протоколу. Але це, м'яко кажучи, неправда. Обговорюваний і не прохав у відділу копію протоколу №7, бо у нього вже був приготований власний «протокол», який він і подав до підпису В. В. Отрощенко та Н. С. Котовій. Природно, що у такому нахабному домаганні йому було відмовлено. Та це літератора не зупинило і він друкує фальшивий протокол з грубими перекрученнями навіть у прізвищах учасників обговорення.

У надрукованій версії протоколу Ю. О. Шилов зробив так, щоб у читача склалося уявлення про бездоказове шельмування невизнаного генія. Аргументи виступаючих він завбачливо вилучає з протоколу, ретельно підредаговуючи, при цьому, свої власні монологи. Тому редакційна колегія журналу визнає за доцільне публікацію справжнього протоколу №7 засідання відділу первісної археології від 18 квітня 1995 р. Це потрібно зробити ще й тому, що ця подія набула досить широкого розголосу у засобах масової інформації. Її анонсувала газета «Вечірній Київ» майже за місяць до обговорення¹. Вже через день після засідання, результати його коментувала «Демократична Україна»². Влітку до них повертається «Вечірній Київ» з розгорнутим висвітленням хроніки подій у вигідному для Ю. О. Шилова світлі³. Але відділ, Інститут і взагалі професійну науку рішуче підтримало «Українське слово»⁴. Вже саркастичною реплікою відгукнулися на «Гомо Советікус» «Київские ведомости»⁵. Спостережливі журналісти відзначили, що Ю. О. Шилова тішить ситуація перманентного скандалу довколо його особи і літератор свідомо провокує нові й нові конфлікти, не гребуючи навіть фальсифікаціями. Брутальними випадками против ІА НАН України рясніє останній газетний хід «народного академіка»⁶.

Виникає логічне запитання: якщо людина здатна сфальсифікувати протокол засідання, то чи можна довіряти польовим щоденникам та кресленикам цієї особи? Підстави для недовіри були висловлені у триваючій дискусії з приводу наукового доробку Ю. О. Шилова («Археологія», 1992, № 4; «Ар-

хеологія», 1995, № 2). Матеріали обговорення книги «Прародина арисв» ширять коло таких підстав.

Примітки

- ¹ Сердюк В. Шилова в мішку не втаїш // Вечірній Київ.— 1995.— 25.03.
- ² Колінько В. Ми — арийці! Слава! Слава! Кому потрібна дебілізація народу України // Демократична Україна.— 1995.— 20.04.
- ³ Сердюк В. Голос «видубецької науки»? // Вечірній Київ.— 1995.— 12.07.
- ⁴ Комар О. Молоде покоління вибирає науку // Українське слово.— 1995.— 20.09.
- ⁵ Бузина О. Великий Волхв Малої Руси тоже зацікавився прародиной ариев // Київські відомості.— 1996.— 22.01.
- ⁶ Шилов Ю. Вєдична спадщина Вкраїни // Вечірній Київ.— 1996.— 15.03; 20.03.

ПРОТОКОЛ № 7 засідання відділу первісної археології від 18 квітня 1995 року

Присутні: Отрошенко В. В. (головуючий), Смирнов С. В., Болтрик Ю. В., Відейко М. Ю., Бурдо Н. Б., Кротова О. О., Фіалко О. Є., Ключинцев В. М., Черняков І. Т., Овчинников Е. В., Гершкович Я. П., Ткачук Т. М., Нужний Д. Ю., Черних Л. А., Пустовалов С. Ж., Клочко В. І., Залізняк Л. Л., Яковлева Л. А., Братченко С. Н., Мовша Т. Г., Шилов Ю. О., Сердюк В.— кореспондент газети «Вечірній Київ», Рассамакін Ю. Я., Котова Н. С. (секретар).

Порядок денний:

І. Обговорення книги Ю. О. Шилова «Прародина арисв».— Київ: «Сінто», 1995.

Головуючий надає слово Ю. О. Шилову, який ознайомлює слухачів з провідними положеннями книги і пропонує розглянути монографію як підставу до рекомендації автора на здобуття вченого ступіня доктора історичних наук.

Запитань доповідачу не було і розпочалося обговорення книги Ю. О. Шилова «Прародина ариев». Спершу вчений секретар відділу Н. С. Котова зачитує рецензію д. і. н. А. Л. Нечитайло, що знаходилася на день обговорення у відрядженні:

«Детально ознайомившись з авторефератом дисертації Ю. О. Шилова і частково з його монографією «Прародина арисв».— К., 1995, запропонованої автором у якості докторської дисертації, вважаю, що автором пророблена величезна праця з вивчення поховального обряду та курганних комплексів (і не тільки) доби енеоліту-бронзи степів Східної Європи у пошуках їх відповідності найдавнішим пластам індоарійської Рігведи. У такому обсязі і в такого роду ракурсі проблема вперше розглядається у науці, що вже саме по собі заслуговує на увагу, бо сприяє розкриттю духовного світу давніх племен. А це є одним з найскладніших і найдискусійніших аспектів у археології. І тут необхідна сміливість та нестандартність мислення, новий менталітет, який і виявляє Ю. О. Шилов.

Семіотична дешифровка міфотворчості творців археологічних пам'яток і зіставлення їх з лінгвістичними та стенографічними даними, засвідченими міфами індоєвропейських народів — завдання надзвичайно важке і відповідальне. Перевірити результати нетрадиційних висновків автора, що підняв колосальну брилу матеріалу в галузях різних наук, а не лише археології, одному спеціалісту практично неможливо.

Разом з тим, заповнення «вещественно-археологического пробела» хоча й суттєве, але не здатне «перевести гіпотезу о нижнеднепровской прародине ариев в ранг научной теории» (стор. 4). Робочою ця гіпотеза поки залишиться і, ймовірно, ще надовго. Міркую, як і ряд інших дослідників, зокрема М. Я. Мерперт, що певної точки, конкретного місця формування ариїв не бу-

ло на землі. Тверджу так, не займаючись впритул цією проблемою, не заглиблюючись у систему доказів тих чи інших версій.

У поданій Юрієм Олексійовичем книзі припущено ряд неточностей, нісенітниць, суперечностей, які, можливо, були б вилучені, якби вона проходила обговорення в інституті і які, звичайно, у докторській дисертації, як суто науковій роботі, неприпустимі. Позаяк нині їх зняти вже неможливо, то «розтікання мислю по дереву» марне.

А ось у авторсфераті необхідно багато дечого виправити, згідно вимог ВА-Ку до такого роду праць. Вихваляння автором власних досягнень, як от «науочная новизна исследования и его выводов велика» (стор. 6) зовсім неприйнятне. Про книгу читачі та опоненти, як на мене, зможуть судити самостійно.

Попри сказане вище, а також дискусійність положень Юрія Олексійовича, хочеться відзначити його оригінальний підхід до арійської проблеми, безсумнівну актуальність обраної теми, міру її розробленості, а також новітність пояснення міфотворчості народів Східної Європи. Побачені мною позитивні сторони праці дозволяють рекомендувати її до захисту у вигляді докторської дисертації, з урахуванням згаданих вище зауважень.

В. І. Клочко., к. і. н., голова Польового комітету ІА НАНУ: Свого часу я пропонував вже Ю. О. Шилову розгорнути свою систему доказів. Натомість автор «Прародины ариев» створив літературний твір. У обговорюваній книзі відсутня система доказів. Це не наукове дослідження і саме тому його неможливо розглядати як докторську дисертацію.

М. Ю. Відейко., к. і. н.: Я прислудуюсь до думки В. І. Клочка, що ця праця літературна, а не наукова. Конкретно я буду говорити про Трипільську культуру. Ю. Шилов не розуміє цієї культури і не уявляє собі, що це таке. Почнемо з хронології — він датус її так, як йому зручніше у даний момент, то V—III, то IV—III тис. до н. е., не розуміючи відмінності між календарною та радіовуглецевою хронологією. Така помилка — неприпустима для кандидата наук, не те що доктора, яким він збирається стати.

Трипільська писемність — фальсифікація повна, від початку до кінця. Тих «ста глиняных табличек» з написами ніколи не існувало. Йдеться про роботу О. Кіфішина, де він на фрагментах посуду, статуеток прочитав «трипільські написи». Я перевіряв посилання Кіфішина на археологічну літературу. Невідомо, за яким принципом ним вихоплені фрагменти посуду, починаючи з культури лінійно-стрічкової кераміки і до Трипілья включно, і прочитані фрагменти орнаменту. Так можна «прочитати» що завгодно. Легендарні таблички В. Даниленка, якщо й були, то, судячи за описом свідків, мають датуватися часом, коли Трипільської культури вже не існувало. Отже ці таблички до Трипілья не можуть мати відношення. Усе, що написано досі про трипільську писемність — суцільне фальшування фактів чи нерозуміння знахідок. Починаючи з аматора О. Знойка, який читав латиною орнаменти на пізньотрипільських прясельцах до «шумеролога Кіфішина», який читав шумерською орнаменти культури лінійно-стрічкової кераміки та Трипілья. У Трипілья є знакова система і її досліджує Т. Ткачук, але це ще не писемність. Трипілья зникло раніше, ніж вона переросла у будь-який вид письма.

Трипільська «державна Аратта» — повна фантазія автора. Досить зайти до бібліотеки та взяти у «Віснику давньої історії» переклад поеми часів Саргона Великого «Енмеркар та жрець Аратти», щоб дізнатися, де існувала ця країна і коли. А саме — на схід від Шумеру, за сімома горами, за Сузами і Аншаном. Україна, як загальновідомо, розташована далеко на північ від Шумеру. Не кажучи вже про геологічні реалії — немає в Україні, на відміну від Аратти, лазуриту та покладів золота, срібла і олова в одному місці. У поемі сказано: «Аратта стоїть серед гір». А де ж гори на Черкащині, де знайдені найбільші трипільські поселення? Про яке перенесення назви йдеться, коли мешканці реальної Аратти етнічно пов'язані з Середньою Азією доби неоліту? Фантазії, суцільні фантазії. Цій темі я присвятив окрему статтю в «Археології» №2 за 1995 р. Там все викладено з посиланнями на відповідні праці фахівців.

Звичайно, при бажанні можна побачити «стопу Вішну» у плануванні поселень-гігантів. Але не було в них вулиць, орієнтованих за сторонами світу.

Подаючи реконструкції жител, автор «Прародины ариев» персплутав Тальянки з Майданецьким. Воно й зрозуміло, оскільки поцуплені чужі реконструкції — де вже тут знати, що й до чого. Це вже повторна публікація цих реконструкцій — перша в «Брамі безсмертя» — і знову плутанина. Не було і трипільського міста в Усатові під Одесою. Там зовсім інша пам'ятка. Цікава думка щодо обсерваторій, але її треба ще доводити, зробити, принаймні, реконструкцію пам'ятки в Казаровичах, а тоді вже про щось твердити.

Не зовсім чітко уявляє собі автор і розташування трипільських пам'яток, яких, зокрема, немає під Черкасами у трикутнику О. Знойка. Але якщо концепція потребус, то факти можна гвалтувати, як заманеться. Трипільська культура, дійсно, унікальне явище і дає багато яскравого матеріалу. Та з ним треба серйозно працювати, не ковзаючи по поверхні, висмикуючи окремі факти — іноді не розуміючи їх природи і значення.

Отже, я вважаю, що обговорювану книгу немає підстав вважати науковою, тим більше обговорювати її як докторську дисертацію.

Ю. Я. Рассамакін, к. і. н.: Ми вже неодноразово говорили про роботи Ю. Шилова, заслуховуючи його доповіді на засіданнях нашого відділу. І всі чудово знають результати обговорень. Я впевнився в тому, що Юрію Олексійовичу ці обговорення не потрібні. Для нього важливі самі факти виступів, які він подає потім не тільки як факт апробації, але навіть як беззаперечний доказ достовірності своїх «досліджень». Це не зважаючи на те, що жодного разу на моїй пам'яті, ми не почули науково обгрунтованих висновків, а всі намагання перевести обговорення в русло наукової дискусії залишалися марними. І я не думаю, що на нашому сьогоднішньому засіданні буде інакше, судячи за характером нав'язаної книги та вступного слова Ю. Шилова. Я взагалі був проти обговорення книги, бо не бачу в цьому ніякого сенсу. Менш за всіх це потрібно самому Юрію Олексійовичу, якому необхідний лише витяг з протоколу: позитивний — добре; негативний — ще краще, бо можна використати його для подальшого шельмування видубецьких «пенсіонерів від науки» та підтримання навколо себе ореолу мученика-генія. Саме тому я й відмовився від офіційного рецензування книги. Та й який сенс на відділі обговорювати книгу, що вийшла з друку при повному ігноруванні наукових принципів та етики?

Свій негативний погляд на «шиловщину» я вже виклав у статті в 4-му номері нашої «Археології» за 1992 рік, де торкнувся і методики Шилова (точніше, її відсутності), і недоброякісності археологічних джерел з явними елементами фальсифікації і огульної історичної реконструкції, яка більше походить на псевдонаукові нарис, навіяні фантазією автора. Нічим не відрізняється і нова книга Юрія Олексійовича, що є розширеним варіантом попередніх робіт. Тому я не без підстав можу говорити про примітивність цієї роботи. Ю. О. Шілов і сам це не заперечує, коли говорить, що те, що він робить, може зробити кожний, треба тільки взяти та розкрити «Міфи народів світу» і зіставляти. Ну і, звичайно, треба вжитися в образи, сприйняти кургани своїми почуттями. Тоді все розкриється: і історія, і міфи. А коли ви потрапляєте в тунель безсмертя, тоді проблеми перед вами перестають існувати. А докази? Їх при бажанні завжди можна відшукати і навіть самому зробити, прикриваючи це високою метою. Примітивно? Безперечно. Але від цього не легше, бо проводити наукові обговорення на такому рівні просто неможливо.

На свої зауваження я ніколи не отримував чіткої конкретної відповіді. Не одержав її і після виходу моєї статті, не отримаю і зараз. Посилання Шилова на якісь мої маніпулювання просто безпідставні і не мають відношення до теми. Це ж саме можна сказати і про його ставлення до зауважень більшості колег, які стосуються суттєвих та принципових питань, фактичної основи досліджень, системи доказів тощо. Як правило, у відповідь можна почути різного роду звинувачення у некомпетентності, небажанні уважно прочитати роботу, йти в авангарді науки, в змовленні і т. п. Очевидно, ця безпрограшна популістська тактика розрахована більше на окремі кола громадськості та журналістів. Саме тому Ю. Шілов зробив ставку на засоби масової інформації як головний науковий доказ. Ми знаємо його активність у сфері фор-

мування громадської думки щодо своїх робіт і своєї особи, з одного боку, та опонентів, — з іншого. Ця ситуація дещо нагадує розкрутку посередніх естрадних виконавців, коли, завдяки кліпам та фонограмам, з них на певний час можна зробити зірок. Метод досить надійний, як в політиці, оскільки розрахований на певне коло людей, яке або мало знайоме з проблемами, або ж бажає чути тільки те, що потрібно для використання за певних обставин і з певною метою. Тому не дивно, що Ю. О. Шилов досить вдало маніпулював між «Українським світом» та «Русской мыслью». Без шумових ефектів роботи Шилова приречені, і саме тому існує необхідність постійно нагадувати про себе, підтримувати певний рівень скандальності навколо власної особи, не обмежуючи себе у виборі засобів.

З наукової точки зору чогось надзвичайного ми не маємо. Адже про прабатьківщину арійських племен писали багато і територія України, включаючи степове та лісостепове Подніпров'я, не залишалась осторонь. Для пояснення духовної культури степового населення, обрядових рис, дослідники також постійно звертаються до «Рігведи» та «Авести». Ю. Шилов звернувся до курганних насипів, використовуючи плідну ідею М. П. Грязнова, за якою останній вважав їх складними культовими спорудами, які втратили з часом свої первинні обриси. Саме на підставі реконструкції курганних споруд Юрій Олександрович намагається відтворити міфотворчість первісного населення, створивши цілу степову картинну галерею. Але досить уважного вивчення археологічних джерел, щоб переконатися в тому, що дослідник використовує не тільки недоброякісні або неперевірені матеріали, але й сфальсифіковані. Останні походять в першу чергу з розкопок самого автора.

Я наводив частину пам'яток у своїй статті. Однією з них є, наприклад, Великоолесандрівський курган. Шилов, щоб довести антропоморфний характер насипу, використовує фіктивний профіль кургану. Курган взагалі розкопувався в іншому напрямку. Серед архівних матеріалів не видно й антропоморфності кромлеха. Про фіктивність реконструкцій Старосільського, Білозерського та багатьох інших курганів говорилося та писалося неодноразово. Частково аналіз таких пам'яток зроблений мною та М. Ричковим у статтях 4-го номера «Археології» за 1992 р. Тому я не буду повторювати. У книзі Шилова таких джерел стало більше ще й за рахунок тенденційного підбору джерел, які автор не обтяжував перевіркою, оскільки вони його влаштовували. Доходить до курйозів, наприклад, як з курганом біля с. Бурти, де мова йде про укріплення часів польсько-української війни XVII ст., або з Великозиминівським курганом, де автор плутає конструкції різних стратиграфічних та хронологічних горизонтів. Таких джерел більшість, оскільки, повторюю, автор не пересобтяжував себе їх аналізом, а матеріали з своїх розкопок просто фальсифікував. Тому я не бачу надійної джерельної бази у роботі Ю. Шилова. Це дає мені підстави сприймати його висновки не інакше як міфотворчість самого Шилова. Перспективний напрямок досліджень, пов'язаний з вивченням курганних споруд, зазнав через це суттєвої дискредитації. Він повинен базуватися на інших, суто наукових засадах.

Я міг би навести ще багато прикладів, але це мало що може змінити, оскільки мова йде про вже опубліковану роботу. Можу тільки констатувати низький її рівень, далекий від якісного наукового дослідження. Тому я проти рекомендації цієї роботи до захисту ступеня доктора історичних наук.

Т. М. Ткачук., аспірант: Я згоден повністю з зауваженнями до «Прародини ариев». Усе, що там написано, сказано вже в XIX ст. Це дуже суперечлива тема, але необхідно брати факти, які можна перевірити. Юрію Олександровичу підходить гіпотеза і він намагається підтасувати факти. Вже були «ігри» з арійцями, пошук їх прабатьківщини. Це — не наука, а міфи та загравання з політикою.

В. М. Ключинцев., к. і. н.: Ю. О. Шиловим здійснена велика робота, зібраний матеріал. Вона заслуговує позитивної оцінки і може бути рекомендована до захисту як докторська дисертація.

О. Є. Фіалко., к. і. н.: Я не збиралася виступати на цьому обговоренні, але втриматися неможливо. Мені, щиро кажучи, здавалося, що часи народ-

ного академіка Т. Лисенка, у якого на березах квітла і плодилася горобина, давно минули. А сьогодні з'ясовується, що у нас з'явився свій народний академік — Ю. Шилов. Він «творить» власні доколонукові праці тими ж методами, що й Лисенко.

Наскільки я розумію, праця, винесена сьогодні на обговорення, носить суто літературний характер і нічого спільного з наукою не має. Попередні промовці вже звернули увагу на авторську манеру Ю. Шилова — маніпуляцію фактами, підтасовку їх за необхідністю, аби втиснути їх у контури надуманих побудов та моделей; переплутані пам'ятки і, до речі, недозволені використання чужих, ще неоприлюднених, матеріалів. І на такому тлі вражаюча безапеляційність суджень за повної алогічності висновків. До речі, щодо останнього. Більшість з тих, хто сидить в залі пам'ятає таку манеру написання праць Ю. Шилова і знайомі з ними. Багато з присутніх пам'ятають обговорення його статей на засіданнях Новобудовного відділу, де автор «Прародины ариев» працює. Кожна пам'ятка, якої торкався Ю. Шилов, ставала «унікальною», оскільки обриси насипів і архітектоніка споруд загалом знаходилася у прямій залежності від настрою і прочитаної ним попередньої літератури. Коли ж додати до цього, що більшість пам'яток (особливо поховань) відновлювалася до публікацій ним за спогадами, то про яку ж науковість можна тут говорити взагалі?! Таким чином, Юрій Олександрович невимушено «переносив» дерев'яні колеса з одного поховання до іншого за спогадом, не обтяжуючи себе необхідністю зазирнути до польових креслеників. За наявності двох-трьох лунок у похованні сміливо провадив аналогії з Рігведою та Авестою, нагадуючи заповітне число «7». Відсутність же тих лунок, яких не вистачало до семи, пояснював поспішністю чи забудькуватістю будівничих поховальної споруди. Аналогічним чином створювалися Ю. Шилевим міфічні споруди з фігурними насипами, які набували у нього замислуватих форм змії, бичачих голів, вагітних жінок тощо, залежно від його біопсихологічного стану на момент «дослідження» відповідної курганної пам'ятки. Усе це було б не так сумно, аби не зачипало науки, тим більше — археології, котра для всіх, хто є у цій залі, далеко не байдужа.

Але повернемося до книги, запропонованої Ю. Шилевим на здобуття вченого ступіня доктора історичних наук. На мій погляд, докторська дисертація мала б містити серйозні наукові розробки, висунення нових гіпотез, перегляд відомих пам'яток з нових позицій, відповідно сучасному рівню знань, виділення нових археологічних культур. Тобто така праця являє собою суттєвий висок у розвиток науки, що базується на конкретних пам'ятках і суворій системі доказів.

Що ж до обговорюваної книги, то вона ніякою мірою не відповідає науковій роботі взагалі. І з цієї позиції стає зовсім незрозуміло, чому подібна праця претендує бути представленою до розгляду науковому відділові ІА НАН України. Літературні ж опуси, незалежно від їх жанру (а наразі — фантастику), доцільніше обговорювати у Спілці письменників.

Н. Б. Бурдо., к. і. н.: Намагатимуся бути лаконічною. Папір зносить усе. Видають що завгодно — та це не означає, що наш відділ має все обговорювати. Наукове видання має певні, відомі усім параметри. Тут-таки вони відсутні як за формою, так і за суттю. Формально долучений певний науковий апарат, але помітно, що у тексті книги автор ним не користується. Переходжу до конкретики.

Загальновідомо, що наукова праця є дослідженням, узагальненням та інтерпретацією фактів. Однак у «Прародине ариев» значна частина фактів наводиться невірно. Я торкнувся лише своєї галузі (Трипілля, неоліт). Кожному фахівцеві зрозуміло, що у цій частині праця зовсім неграмотна. Юрій Олександрович не володіє ні матеріалами, ні проблематикою з неоліту взагалі і трипільською культурою зокрема. Найкричущий і наочний приклад — реконструкції. Замість дослідження фактів у книзі вони підібрані і, за улюбленим висловом автора, тенденційно подані на підтвердження вражень. Критика фактів відсутня взагалі. Досить згадати Аратту та підходи Кіфішія до нративних джерел.

Перераховані вище моменти дозволяють мені розглядати «Прародину ари-

ев» у ряду белетристики. Оскільки белетристика твориться для широкого загалу читачів, то про неї може говорити будь-хто і я висловлю особисту думку. Стил «фантазі», обраний Ю. Шиловим, є популярним серед сучасних читачів. Однак Юрій Олексійович далеко не Толкєєн чи Нортон. Якби він прочитав усі книжки зі свого списку літератури, то зрозумів би, що ніякого відкриття він не зробив і з питань, які його хвилюють, написано дуже багато і незрівнянно талановитіше. Отже, «Прародина ариєв» це враження автора від знайомства з історичним процесом, викладене вільним стилем, що не має відношення до наукового дослідження, попри усі його претензії.

Не могу не зупинитися на ще одному аспекті, пов'язаному з «Прародиною ариєв». Хрестоматійними є приклади відстоювання вченими своїх переконань, коли останні коштували їм життя. Юрій Олексійович теж борець за ідею, але навчений гірким досвідом своїх попередників, він обрав не тернистий шлях переконування у своїй правоті наукового світу, а більш вірний і короткий — до слави через формування громадської думки. Незалежна українська преса і навіть депутати усіх рівнів, аж до Верховної Ради пристали до лав захисників ідеї Ю. Шилова. Кореспонденти хочуть знати, чому «офіційна наука» не визнає новітнього генія. Хочеться нагадати Ю. Шилову і його адвокатам, що наука є лише одна. Можна назвати її й офіційною. А довкола науки існує сила-силенна дилетантів, котрі переслідують не лише суто пізнавальну мету, але й вельми корисливі цілі, від політичних до меркантильних. Юрій Олексійович переконує, що опоненти його ідеям суть вороги українського народу. Знайома методика, чи не так? Йому для красного слівця, як мовиться, не жаль і рідного отця. У книзі він дає оцінку усій українській науці і своїм колегам зокрема. Наша наука відстала, бо не встигас за Шиловим. Проте моральні принципи здобувача такі, що обплювавши колег, він не соромиться звертатися до них же за позитивним відгуком. І ще один кричущий приклад: побіжно можна нагадати читачам, що Микола Чмихов помер на засіданні Вченої ради свого університету (От довели!). Але Юрій Олексійович бореться. Методи його протистояння вельми нечисті. Може він сам цього й не розуміє? Можливо він ще не відає, що брати чуже негарно, та й не вийде з цього чогось путнього. Бо ж рєсконструкція Майданецького видана белетристом за Тальянки.

С. М. Рижов., мол. наук. співр.: Цю книгу неможливо читати, зупиняєшся чи не на кожному реченні, бо відсутня аргументація висунутих положень. Виникають лише питання — чому? як? де це взялося? Здається, що ця книга свідомо розрахована на низький рівень читача (перекручення фактичного матеріалу, некоректність порівнянь, не показані різні точки зору). Автор намагається переконувати не фактами або системою доказів, а агресивним натиском. Що ж стосується Трипілля, то цієї культури Ви, Юрію Олексійовичу, не зрозуміли. Ця книга навіть не науково-популярна, а лише популярно-нахабна. У науковому плані вона — шкідлива.

Л. Л. Залізник., д. і. н.: Завідуючий відділом не дасть сказати неправду, але до останнього часу я відмовлявся брати участь в обговоренні праці Ю. Шилова «Прародина ариєв». Офіційною причиною було те, що «заповіти брахманів», про які так полум'яно пише автор, не є моєю прямою спеціальністю. Крім того, неспоступлива і вперта позиція, небажання запобігати перед авторитетами, зізнаюсь, викликали певну симпатію безвідносно до концепції, яку відстоював Ю. Шилов. Однак, окремі пасажі в книзі виходять не тільки за межі наукової монографії, але й за межі нормальної людської етики.

Рєцензована праця вийшла друком завдяки зняттю штучних обмежень, які накладала тоталітарна влада на наукову продукцію: обов'язкових рецензій, рєкомендацій наукових відділів тощо. Усі ці рогадки були елементами розгалуженого імперського контролю над особистістю, яка часто набувала кримінальної форми колективної відповідальності за написане окремим науковцем. Цього немає в цивілізованих країнах і, слава богу, нарешті воно зникає і в нас.

Монографію не можна розглядати як серйозну наукову працю. Адже кургани Ю. Шилова є сховищами космічних знань, а також (що більш хвилює

юче) сексуальними символами. Кров стигне в жилах, коли на повному серйозі розповідається, як при розкопках могили з неї випорхнула відьма з кримінальними намірами зіпхнути з профілю кар'єру бульдозериста разом з бульдозером. Трагічний образ бульдозериста, який все ж таки невдовзі вмер за нез'ясованих обставин, здається, нав'яний Ю. Шилову не менш драматичною долею бурсака Хоми з повісті «Вій» М. Гоголя. Як на мене, симпатичним і навіть корисним для старіючої української науки видається пасаж про перебування Ю. Шилова в тунелі безсмертя з наступним наведенням відповідної формули безсмертя.

Коли я вперше побачив цю грубу книгу, то зрадів, що нарешті хтось зібрав і проаналізував величезну бібліографію проблеми індоевропейців та індоаріїв. Однак на 386 сторінках праці місця для історіографії питання не знайшлося. Навіть авторську концепцію появи вищезгаданої спільноти досить важко встановити за текстом. Після певних зусиль з мого боку виявилось, що від Стоун Хенджу з Великої Британії через усю Європу до Алтаю тяглася система храмів-обсерваторій. Їхній персонал (жертці-брахмани) володіли космічними знаннями, які передали різноманітним племенам аборигенів Євразії. Так, за Ю. Шиловим, постала індоевропейська сім'я народів. Як на мене, гарний сюжет для Голівуду, але до чого тут наука, дисертація та подібні нудні речі.

Головною вимогою до дисертації є її наукова новизна. У чому ж полягає новизна книги, що обговорюється? У тому, що іранська гілка індоевропейців та їхня міфологія почала формуватися у IV—II тис. до н. е. у лісостепах на схід від Дніпра? Однак про це писали протягом усього XX ст. всі, хто займався цією проблемою: Чайлд, Сулемірський, Гімбутас, Даниленко, Березанська, Хейслер, Меллорі, Кузьміна, Мерперт, Гамкрелідзе, Іванов, Сафронів та багато інших. Ю. Шилов додав хіба що міф про обсерваторії, брахманів, космічні знання, та плани і профілі курганів, які він використовує як сумнівні ілюстрації до міфів Рігведи. Однак, як на мене, все це псевдонауковий сурогат, наукоподібна міфотворчість.

Як відомо, пропагандистами і видавцями численних статей та книг Ю. Шилова були редактори українських патріотичних видань «Український світ», «Індосвропа» та інших. Після видання книги покровителі українського патріота Ю. Шилова отримали відповідну подяку від свого протеза: від абсурдного звинувачення у викраденні його рукописів, до наказу ненці-Україні спочатку розібратися зі своїми націоналістами, «а потім уж осваивать такие капитальные вещи как «Прародина...» (с. 610—612). Якими б націоналістами не були видавці Ю. Шилова, така подяка благодійникам дещо шокує.

Однак і алергію до видань «на украинском языке», полум'яну ненависть до своїх популяризаторів і видавців «бандеровців», що раптово спалахують в арійській душі колишнього українського націоналіста Ю. О. Шилова, легко зрозуміти. Виявляється, що після невдалої спроби захисту докторської дисертації у Києві, Ю. О. Шилов збирається за тим же до Москви.

А чи не цим пояснюються розчарування в українській археології, які раптово з'являються у висловлюваннях автора щодо українських колег, яких він називає «пенсіонерами від науки»? Чомусь аж після чверті сторіччя праці в Інституті археології НАН України Ю. Шилов нарешті «получил возможность сравнить уровни науки, культуры, этики и т. п. двух столиц; сравнение, увы, не в пользу украинской». Цікаво, якщо Юрій Олександрович не захиститься в Москві, то невже повернеться до низькокультурного Києва, щоб принизливо виборювати у «пенсіонерів від науки» право носити докторські еполети? Та й до чого вони йому? Адже він — академік. Чи може знову запишеться у фахові «бандеровці»? Поживемо — побачимо*.

Одже, не плюймо у Видубецьку археологічну криницю, з якої українська археологія п'є вже 25 років і з якої не тільки нам, але і шановному Юрію Олександровичу, схоже, доведеться пити і в майбутньому.

Образ арійських брахманів — провідний у книзі Ю. Шилова. Автор прозоро натякає, що саме від них він отримав згадані космічні знання. Очевидно,

* Так воно і вийшло. Нині Ю. Шилов вже формулює українську національну ідею. Див.: Ю. Шилов. Вєдична спадщина України // Вєчній Київ.— 1996.— 15.03; 20.03 і далі.

як матеріал до дисертації? Бажання написати вагому наукову працю і отримати за нею справедливе визнання від наукової громадськості є нормальним для всякого науковця. Як казав Суворов: «Плох тот солдат, который не хочет быть генералом». Але до чого тут заповіти брахманів?

Т. Г. Мовша., к. і. н.: Цілком поділяю виступ Л. Л. Залізняка. Вважаю, що цитовані тут сторінки книги, є образливими для археологів України, для старшого покоління зокрема. Що ж до рівня науки двох столиць, то московські колеги завжди були високої думки про багатьох археологів України і широко публікували у попередні роки наукові статті наших авторів у журналі «Советская археология». Юрію Олексійовичу, слід Вам нагадати, що однією з основ наукового потенціалу нації є ставлення сучасників до своїх старших колег і посередників взагалі.

В. В. Отрощенко, к. і. н.: Обсяг книги Ю. О. Шилова «Прародина ариев» (78 друк.арк.) є унікальним і залишиться нездійсненою мрією для абсолютної більшості українських археологів. Він майже в чотири рази перевищує граничну межу обсягу докторської дисертації, встановлену ВАК. Проте від перших сторінок тексту у підготованого читача з'являється сумнів щодо науковості названої праці. На останній сторінці ніяких сумнівів у цьому вже не залишається. Монографія є оригінальною пам'яткою ненаукового способу мислення і має розглядатися швидше у площині культури, як непересічний зразок міфотворчості, а не науки. З останньою у Ю. О. Шилова завжди були напрочуд складні взаємини. Спробую підкріпити свої враження аргументами.

Почну з формального боку колізії. Книга, а отже і дисертація, а саме на такий статус видання претендує нині автор, не пройшла наукової апробації (обговорення, рецензування, Редакційно-видавничу та Вчену ради ІА НАН України), видана вона у комерційному, а не науковому видавництві. Стандартна фраза з рукопису авторсферата: «Работа выполнена в Отделе первобытной археологии Института археологии НАН Украины» — не відповідає дійсності. Ні відділ, ні Вчена рада Інституту ніколи і нікому не затверджували такої дисертаційної теми. Правда, Ю. О. Шилов зробив вимушену доповідь на секторі енеоліту-бронзового віку за темою книги, з метою пробитися на трибуну Вченої ради, але доповідь виявилася науково неспроможною і сектор не рекомендував її до слухання на Вчній раді (протокол №2, від 7 лютого 1994 р.).

Свого часу, Ю. О. Шилов затвердив на відділі тему докторської дисертації, пов'язану з ідеологією населення Нижнього Подніпров'я у III—II тис. до н. е. Таку роботу в обсязі, обумовленому вимогами ВАК, відділ розгляне і дійде певного висновку щодо її дисертаційності. Далі зупинюся на тих сторінках, які не потрібні в рукописі майбутньої дисертації.

Наукова праця має бути позбавлена містифікацій на теми сучасності. Легенда щодо викрадення рукопису цікава як літературний прийом, але ж це чиста белетристика. Як відомо: «Рукописи не горять!» І, тим більше, не зникають без сліду у шухлядах лихих видавців. Якнайскронливіше засвідчує цей факт книга, яку ми сьогодні розглядаємо. Ви, Юрію Олексійовичу, обірвали текст там, де Вам вигідно було його обірвати, видрукуювавши вище все, що забаглося. Можу навіть підказати Вам, де знайти втрачений шматочок. (Дивіться: Ю. Шилов «Космические тайны курганов». — М., Молодая гвардия, 1990. — С. 30—33, рис. 3). Втім, Ви знаєте все це краще за мене. Тоді для чого ж Ви вводите в оману читачів?

«Я решил пожертвовать научной репутацией книги во имя того, чтобы она — незавершенность ее — стали уроком тем националистам, которые пытаются (незвизрая на трагический опыт «истинных арийцев») спекулировать арийской проблемой» («Прародина ариев», с. 610)*.

Вирішили пожертвувати, добродію, то й жертвуйте. Але навіщо Ви нам

* Спекулювати на арійській проблемі почав сам Ю. О. Шилов, який на десятий день по обговоренні книги дав у Москві велике інтерв'ю для профашистського журналу «Наследие предков», автори якого обіцяють прихід справжнього фашизму у недалекому майбутньому. Див.: «Наследие предков. Журнал правой перспективы», 1995, №1, с. 11—15 і далі.

підсовуєте твір з підмоченою Вами ж особисто «науочною репутацією» та ще й вимагаєте за нього присвоєння Вам ступеня доктора історичних наук? Воюєте з націоналістами, то й воюйте собі, а до чого ж тут археологія? Чи це для Вас привід, щоб поквитатися з нашою державою загалом, починаючи, звичайно, з установи, яка надала Вам роботу і можливість здійснити всі Ваші відкриття *на терені археології*? Так у першій шерех несвідомих геніальності Ваших відкриттів потрапили колеги: «... я отримав можливість порівнювати рівні науки, культури, етики і т. п. обих століць; порівняння, увч, не в пользу української» (с. 610). Не знайшли Ви розуміння і на вищому рівні: «... в системах Академії наук, Міністерства оборони, міжнародних зв'язей, в президентському оточенні...» Знову не той рівень? От тут-то Ви й вийшли на націоналістів. Майже за Володимиром Сосурією:

«І пішов я тоді до Петлюри,
Бо в мене штанів не було...»

І запропонували Ви їм «арійську карту», маючи намір дістатися з нею і до долярів діаспори. Ніщо не завадило Вам використовувати їх видавничі можливості для публікації власних ідей, як українською, так і англійською мовами. Ви так вправно набули іміджу «націоналіста», що колєга з Донецька повірив у Вашу чергову містифікацію і зарахував Вас до «партійної течії» в українській археології, протиставивши її науковій (див.: Донецкий археологический сборник.— 1994.— № 5.— С. 193, 194). Паралельно, не бажаючи втрачати іміджу російського патріота і видавничі можливості Москви, Ви друкувалися в «Русской мысли», намагаючись всидіти відразу на двох стільцях. І треба ж таке! Український стілець раптом перестав бути точкою опори. Тут-то Ви видали українцям все, що про них думаєте: і про алергію до видань «на українському мові» (с. 611), і про бандерівців, яких Ви поставили поряд з «вірними лєнінцями» та полпотівцями (с. 611). Одержала персональний наказ і Нєнька-Україна: «... пусть разберется сначала со своими № ..., а потом уж осваивает такие капитальные вещи, как «Прародина...» (с. 612).

На жаль, Ю. О. Шілов не розуміє відмінності між націоналізмом та комуні-фашизмом, бо поставив патріота С. Бандеру поряд з космополітом В. Ленінінм, який продав національні інтереси Росії за німецькі марки.

Як бачимо, Ю. О. Шілова повсякчас виносить за межі прокрустова ложа археології у світ широкий. У його творах виразно відчувається синдром пророка. Воїстину, «нема пророка в своїй вітчизні», — скаржитесь він читачам «Вечірнього Кисва» від 25 березня 1995 р. Але ж пророцтва, видіння, маячня та всяке інше бісівство, то є сфера релігії, а не науки. Нєхай теологи розбираються, де істинне вчення, а де — ересь, відповідно до своєї конфесійної належності.

Ми живемо за доби великих змін — золотий час для екстрасенсів, пророків, пройдисвітів, які вже не просто пророкують, а надокучливо вимагають наукового підтвердження, узаконення своїх пророцтв, розчинення науки у містици. Звідси й конфлікт «пророка» з «пенсіонерами від науки», як нас подав киянам Ю. О. Шілов. Обравши методами свого дослідження інтуїцію, уяву та принцип бобового короля, Ю. О. Шілов добився практично повного несприйняття його творів археологами-професіоналами, вивівши себе, таким чином, за дужки наукового процесу в археології. Крайнім виразом такої позиції є «Прародина ариев». Не може бути й мови про обговорення праці, поданої в отакій екстремально-суб'єктивній упаковці, як наукової.

Знаючи про Вашу схильність до містифікацій у науці та житті, ми воліли б побачити документальні підтвердження Вашого членства у спілках письменників України та Росії, звання академіка Російської академії Православ'я*. Такої ж бюрократичної прискіпливості до «пророків» ми хотіли б побажати і журналістам. А взагалі-то якось негоже академікові клопотатися про якийсь там докторський білет. Звичайні люди навіпаки, спочатку стають докторами, а вже далі претендують на член-кореспондентські та академічні лав-

* Ю. О. Шілов пред'явив, згодом, більшість з названих документів та Дислом академіка Української академії оригінальних ідей.

ри. Невже за нових умов життя наукову кар'єру будуть робити не *знизу вгору*, а *навпаки*?

Заключному слову — відповіді Ю. О. Шилова передувало запитання Т. Г. Мовші: «Юрію Олексійовичу, дозвольте Вас запитати. Скажіть, будь ласка, де Ви справжній? Ваші виступи по українському радіо та телебаченню, у Спілці письменників України мають один певний напрямок, а в Москві, як і у «Прародина ариев» — зовсім інший, протилежний»*.

Слово для відповіді надається Ю. О. Шилову, к. і. н.: Я ведь не только ученый, но и писатель, член Союза писателей Украины. Так что круг моих интересов далеко выходит за рамки археологии. В общем меня не очень интересуют проблемы этнической истории, для меня намного важнее выход на бессмертие, открывшийся арийским брахманам и сохраняющийся не только в учениях Индии, но и в курганах Украины. Я переживаю за то, как хранит, понимает и пропагандирует Украина это бесценное сокровище. Ведь снятие противоречия между жизнью-и-смертью лежит в основе всех культур и народов, и если присутствующие читали мою научно-художественную книгу «Врата бессмертия»...

С. В. Смирнов, к. і. н., зав. сектором кам'яного віку: Перепрошую, але цьому не буде кінця. Пропоную встановити для відповіді Ю. О. Шилова регламент — 15 хвилин.

Пропозиція С. В. Смирнова підтримана присутніми.

Ю. О. Шилов: В таком случае я не буду отвечать на конкретные замечания из-за лимита времени и сосредоточусь на главном**.

Обвинения, прозвучавшие сейчас в адрес моей монографии «Прародина ариев» — не новость. Они были намечены в листовке от 14.02.95г. и сформулированы в тот же день Отрошенко В. В. на заседании Ученого совета Института. Обвинения сводятся к четырем основным пунктам, на которые постараюсь ответить.

1. Машинопись монографии в Институте и на Отделе не обсуждалась.

Это не совсем так. Вариант I главы не только обсуждался на межотдельском семинаре В. Ф. Генинга, но и принят в Научный архив Института. Все узловые моменты работы регулярно докладывались автором на заседаниях Отдела и Ученого совета, не говоря уже о конференциях и публикациях. Моя дискуссионная статья «Новый этап археологического освоения курганов энеолита-бронзы Юго-Восточной Европы» (Археология.— 1992.— №4) — не что иное, как изложение основных положений рукописи «Прародина ариев»... Дискуссия, однако, тут же приняла характер шельмования: один оппонент мою статью до публикации вовсе не видел, а другой — Рассмакин Ю. Я. с подачи Отрошенко В. В. изучил ее машинопись так, что сумел «мастерски» проманипулировать ссылками. Это в дополнение к тому, что в Институте мне так и не дали опубликовать хотя бы статью по моей кандидатской диссертации 1977—1982 годов***; из редакторского портфеля Довженко Н. Д. была похищена моя статья об изображениях Гильгамеша на раннекатакомбной керамике, а монография «Курганы у Староселья» «обсуждалась» в Отделе 1,5 года (!) и не получила даже рецензии, не то что рекомендации к публикации. Было бы глупо с моей стороны не учитывать таких обстоятельств. Я и учел: поставил на Ученый совет доклад «Прародина ариев», решив уж после него определяться: давать на обсуждение машинопись единственного экземпляра (см. с. 610—612 монографии) одноименной книги или же не давать. Как вы помните, дирекция Института велела сначала обсудить доклад на Отделе — а Отдел мой доклад на Ученый совет не пустил... Вот так и отпала возмож-

* Ю. О. Шилов суттєво відредагував запитання Т. Г. Мовші. Порівняйте: «Вы когда настоящий: когда выступаете по радио и телевидению или когда писали свою монографию?» («Номо soveticus», стор. 215). Так не хочеться визнавати свою дволикість. Відповідь Ю. О. Шилова подається за «Гомо Советікусом» (с. 215). На відміну від нього ми не беремо на себе сміливість перекладати чужий авторський текст.

** Виступ Ю. О. Шилова подається за автографом, переданим до протоколу.

*** П'ять з шести друкованих по цій дисертації праць видані під грифом ІА АН УРСР.

ность обсуждения в Институте машинописи «Прародина ариев». И обстоятельства сложились так, что только благодаря оперативной, без рецензирования, публикации, книга и увидела свет (см. с. 610—612).

II. Монография не завершена.

Это все о тех же страницах 610—612. Уточняя: утрачено 30 страниц машинописи последней главы; написанное же до этой утраты Заключение и проч. уцелело. Так что монография завершена; другое дело, что *из нее изъята часть одного из 43 разделов*. Это беда и негоже на ней спекулировать, подталкивать ограбленного автора дальше к инфаркту. Вас что, смерть Н. А. Чмыхова ничему не научила? ...

Вопрос ведь можно поставить иначе: «Монография спасена. Не сгорела еще одна рукопись! Из машинописи в 1500 страниц пропало лишь 30, притом далеко не самых существенных...» Я их восстановил ... и при первой же возможности опубликую.

III. Книга не научная.

Ну, подобным шельмованием, как вы — Рассамакин, Клочко, Ткачук, Фиалко, Бурдо, Отрощенко и иже с вами — должны помнить, доводят *людей до гибели*. Вас что, смерти Н. И. Шиловой * и Н. А. Чмыхова (см. мои публикации в ж. «Русская мысль» за 1993г.; «Падучая звезда» в кн. «Брама Безсмертия», 1994г.; «Прародина ариев», с. 612) действительно-таки ничему не научили? И вы действительно не задумывались над первопричинами инсультно-инфарктных смертей ярчайших представителей именно вашего Отдела — В. Н. Даниленко, Н. М. Шмаглия, Н. Н. Чередниченко?...

Ну а если по-деловому, без лишних эмоций: книга снабжена научными иллюстрациями — 59 таблиц; в списке использованной литературы — 1101 научная публикация; открываю наугад любую страницу (с. 199, к примеру) — 11 ссылок и текст сугубо научный. К тому же на с. 743 читаем: «Научное издание». А на с. 4 — все необходимые индексы научного издания.

На этой же с. 4 — «главный аргумент шельмования: издательская аннотация». «Прародина ариев» — расширенная и переработанная версия научно-популярной книги Юрия Шилова «Космические тайны курганов» и т.д. А что? — «Космические тайны курганов», вышедшие в московской серии «Эврика» — серьезная книга; иначе не была бы отмечена дипломом Всесоюзного об-ва «Знание» и не стала бы библиографической редкостью при своем 100 тыс. тираже. Она, кстати, стала «переработанной версией» учебника «Археологические исследования курганов» (К., 1986, 1989), которому бы надлежало выйти в Институте, но который был издан (Н. А. Чмыхов, Ю. А. Шилов, П. Л. Корниенко) в КГУ... Что же касается аннотации, то она и написана, и помещена издательством в целях рекламы (см. также с. 744). Издательство, как вы понимаете, коммерческое — и нуждается не в узконаучном, а в массовом покупателе; оно должно покрыть расходы на издание дорогостоящей «Прародины ариев».

Коммерческая реклама — полное право издателей. Но вот чтобы ученые (Первобытного отдела ИА НАНУ) использовали коммерческую рекламу для уничтожения своих оппонентов и научных направлений («Прародина ариев» Шилова Ю. А.) — такого мир еще не знал!...

IV. В книге присутствует мистика.

Это, главным образом, по поводу изложенного в Послесловии, которое потому и вынесено мною за рамки монографии, что больно уж расходится с истматовским пониманием жизни-и-смерти. Это для вас Отрощенко В. В. и кто там еще — гибель Б. С. Опришко (и других, забранных подобным образом курганами) представляется мистикой, — для меня же это реальность, которую я счел своим долгом зафиксировать, понять и обнародовать во имя спасения других и освоения опыта предков.

Естественно, что исследуя прародину ариев, я (или любой на моем месте) столкнулся с вопросом о реальных подоснованиях брахманских учений о бессмертии душ и т.п. и, как порядочный специалист, обязан ответить: следует

* У виступі було сказано «Шилова»

ли относиться к этим учениям всерьез или же они лишь «опиум для трудового народа». Вот я и ответил (в основном на стр. 621—625), что все это весьма серьезно и актуально — поскольку основная задача культур всех эпох и народов: снятие противоречия между жизнью-и-смертью. Изучая «материальную» и пытаясь понять «духовную культуру», мы, археологи и прочие гуманитарии истматовской выучки — *занимались лишь веществом, упуская из виду полевую первооснову материи*. И когда мне (а также погибшим на этом Б. Н. Мозолевскому, Н. А. Чмыхову и др.) приоткрылась полевая, а не только лишь вещественная сторона смерти в древних обрядах, я счел своим долгом, хотя бы на доступном мне уровне и зафиксировать, и понять, и обнародовать это. А вы, коллеги, вместо «спасибо» пытаетесь угробить этим «Прародину ариев»... Да, видно, долго еще предстоит подтягиваться Отделу и т.д. до общекультурного уровня ариев...

Основное расхождение «Прародины ариев» Шилова Ю. А. и работ Отдела в «высоте планки». Выступая со своей книгой перед студентами Нижегородских и Переяславских вузов, в киевском доме ученых и московском Институте археологии РАН я подчеркивал — и говорю сейчас вам, — что для написания подобной книги не надо большого ума (она основана на фактах общедоступных и выводы не выходят за берега того русла, которое начертали до меня или одновременно со мной В. Георгиев и В. Н. Даниленко, О. Н. Трубачев и В. А. Сафронов, Ф. Я. Кейпер и Л. Н. Гумилев). Но надо иное качество, обеспеченное внимательностью (к духовной культуре и таким ее проявлениям как святилища-обсерватории, гигантские изображения, человеческие жертвоприношения и др.), честностью (додумать мысль до конца, не останавливаясь ни перед чем «общепринятым») и мужеством (обнародовать свои такие вот мысли). На это качество Отдел выходить не желает — намереваясь и далее гробить Даниленков, Чмыховых, Шиловых, и далее выдавать «телегу» (нет спору, добротную!) за «самолет». Оно бы можно б и впредь шельмовать внутри родных Института, НАНУ, а то и всего СНГ — да ведь духовной культурой и за рубежом, и не одни лишь археологи, занимаются. Уже назрела лавина вопросов об истоках цивилизации, реальности бессмертной души (или, если хотите, «остаточных биополей»), происхождения ведической культуры — и на «телеге» от такой лавины не ускакать. Рано или поздно с археологии спросится: а что стоит за «материальной культурой», за вещами и костяками? Было время с 20 до середины 60-х годов — когда истмат неплохо отвечал на такие вопросы. Но затем он достиг своей «планки» и советские историки убоялись ее поднимать (исключая разве что Л. Н. Гумилева) — не только в теории, но и в источниковедении тоже. Так стала игнорировать наша археология и др. святилища, обсерватории и календари, письменность и человеческие жертвоприношения, гигантские фигуры и города первобытных, доклассовых обществ, где согласно догмам истмата, таким явлениям не положено быть. А «Прародина ариев» — вслед за «Космологией первобытного общества» и «Энеолитом Украины» Даниленко, «Индоарикой в Северном Причерноморье» Трубачева, «Индоевропейскими прародинами» Сафронова, «Геноструктурой догреческого и древнегреческого мифа» Кифишина — показывает, что были в доклассовых обществах такие явления и объясняет, почему они были. А затем следует вывод: не интересы эксплуататоров и классовая борьба составляет основу цивилизации и движущую силу истории, а снятие противоречия между жизнью-и-смертью и самопожертвование в этом интеллектуалов... А вы пытаетесь удержать планку на истматовском уровне, на «телеге ускакать от лавины»!?

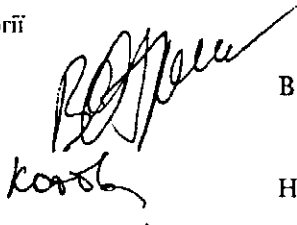
Окончу тем, с чего начал. Такие вещи, как «Прародина ариев» рождаются временем, и не «творческими коллективами», а провидцами (из вышеуказанных интеллектуалов). «Прародину ариев» замолчать уже невозможно — хотя бы потому, что широко разошлись не только эта книга, но и ее научно-популярные и художественно-документальные версии: книги «Космические тайны курганов» и «Брама Безсмертя». Такие вещи несут в себе или славу, или позор — людям, учреждениям, странам. Жаль, что ведущие специалисты Отдела ступили на путь позора, затеяв вокруг «Прародины ариев» нече-

стные, трусливо-своєкорыстные игры; жаль, что такой вот Отдел является диспетчером в избрании пути Институтом и НАНУ...

В. В. Отрощенко: Самовизнання Ю. О. Шилова, що «Прародина ариев» народжена провидцем, підтверджує коректність зроблених у ході обговорення зауважень: зміст книги виходить за межі науки як такої. Навіть у позитивній рецензії зазначається, що основоположну гіпотезу твору щодо нижньодніпровської прабатьківщини аріїв не можна оцінювати як наукову теорію, що некоректно взагалі шукати вузькоокреслену «прабатьківщину аріїв». Додам від себе, що абсурдно зациклювати велетенську проблему походження арійських племен на кількох курганах, досліджених особисто Ю. О. Шилувим, а Перший старосільський курган вважати пупом земної цивілізації. Нема на це у нас підстав. Підсумовуючи виступи абсолютної більшості учасників обговорення, ставлю на голосування таку ухвалу: науково-популярна книга Ю. О. Шилова «Прародина ариев» не є науковою працею і тому не може розглядатися як підстава для здобуття вченого ступеня доктора історичних наук. У голосуванні беруть участь лише співробітники відділу первісної археології.

Ухвалу підтримали всі присутні співробітники, крім Л. А. Яковлєвої, що утрималась від голосування.

В. о. зав. відділу первісної археології
Інституту археології НАН України,
кандидат історичних наук

В. В. Отрощенко

Вчений секретар відділу,
кандидат історичних наук

Н. С. Котова

Одержано 29.03.96.

ПРО «ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗДОБУТКИ» І ЗДОРОВИЙ ГЛУЗД

Ю. В. Болтрик

Стаття присвячена критичному аналізу скіфського поховального комплексу з кургану Циганча на Нижньому Дунаї, який автор розкопок вважає культовим і широко пропагує його унікальність. Ситуація розглядається, як типова для діяльності Ю. О. Шилова

*І з болю мовчки корчаться кургани —
Для них ніщо уже не новина.*

Борис Мозолєвський

Практично кожне зіткнення Ю. О. Шилова з курганами, які він розкопує, закінчується «відповідальними здобутками» та «відходами від вкоренилих традицій»¹. Київські археологи вже мають певний інформаційний імунітет до подібних «здобутків» відомого читача думок та міфів творців курганів. Але

© Ю. В. БОЛТРИК, 1996